

УДК 339.137.2:631.11

Т. П. Радчишин,
аспірант кафедри менеджменту і права,
Дніпровський державний аграрно-економічний університет
ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0008-2693-4772>

DOI: 10.32702/2306-6792.2025.24.244

ІНСТИТУЦІЙНІ ТА ТЕХНОЛОГІЧНІ МЕХАНІЗМИ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ МІНЛИВОГО РИНКОВОГО СЕРЕДОВИЩА

T. Radchyshyn,
Postgraduate student of the Department of Management and Law,
Dnipro State Agrarian and Economic University

INSTITUTIONAL AND TECHNOLOGICAL MECHANISMS FOR INCREASING THE COMPETITIVENESS OF AGRICULTURAL ENTERPRISES IN A CHANGING MARKET ENVIRONMENT

Аграрний сектор економіки традиційно відіграє ключову роль у забезпеченні продовольчої безпеки держави та формуванні експортного потенціалу, проте сучасні умови ринкового середовища характеризуються високою динамічністю, непередбачуваністю та зростанням конкуренції як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках. Це зумовлює необхідність пошуку нових інституційних та технологічних механізмів, здатних забезпечити стійке підвищення конкурентоспроможності аграрних підприємств. У статті розглядається комплекс підходів, що поєднує інституційні інструменти державної політики, ринкові регулятори та сучасні технологічні рішення, які разом формують основу для ефективної адаптації аграрних суб'єктів господарювання до мінливих умов.

Особливе значення мають інституційні механізми, які включають формування сприятливого правового поля, удосконалення інструментів фінансової підтримки та стимулювання інвестицій у галузь. Важливим чинником виступає також розвиток кооперації та кластеризації, що дозволяє підприємствам об'єднувати ресурси, знижувати витрати та підвищувати ефективність виходу на нові ринки. Інституційна підтримка з боку держави та міжнародних організацій створює умови для формування стабільного середовища, у якому аграрні підприємства можуть реалізовувати довгострокові стратегії розвитку.

Технологічні механізми розглядаються як ключовий драйвер конкурентоспроможності. Йдеться про впровадження систем точного землеробства, використання інтелектуальних інформаційних платформ для моніторингу стану ґрунтів та рослин, застосування біотехнологій для підвищення врожайності та стійкості культур до кліматичних змін. Цифровізація виробничих процесів, автоматизація управління та використання великих даних у прийнятті рішень дозволяють підприємствам швидко реагувати на коливання ринку, прогнозувати попит та оптимізувати логістичні ланцюги. Важливим аспектом є також екологічна складова, адже сучасний споживач дедалі більше орієнтується на продукцію, вироблену з дотриманням принципів сталого розвитку, що стимулює аграрні підприємства до впровадження "зелених" технологій.

У статті підкреслюється, що ефективне поєднання інституційних та технологічних механізмів створює синергетичний ефект, який забезпечує не лише підвищення конкурентоспроможності окремих підприємств, але й розвиток аграрного сектору загалом. В умовах глобалізації та інтеграції у світові ринки українські аграрні підприємства мають можливість використовувати інноваційні інструменти для зміцнення своїх позицій, проте успіх залежить від здатності адаптуватися до швидких змін та формувати гнучкі стратегії розвитку. Запропоновані у дослідженні інституційні та технологічні механізми виступають важливим інструментарієм для забезпечення довгострокової конкурентоспроможності аграрних підприємств у мінливому ринковому середовищі, що робить їх актуальними як для наукових досліджень, так і для практичної реалізації у господарській діяльності.

The agricultural sector remains one of the most strategically important components of national economies, yet its development is increasingly influenced by volatile market conditions, globalization processes, and rapid technological change. In this context, the competitiveness of agricultural enterprises depends not only on their production capacity and efficiency but also on their ability to adapt to institutional transformations and integrate advanced technological solutions. The article explores institutional and technological mechanisms that contribute to strengthening the competitive positions of agricultural enterprises in a dynamic environment characterized by uncertainty, fluctuating demand, and intensifying competition. Institutional mechanisms are understood as the regulatory, financial, and organizational frameworks that create favorable conditions for sustainable growth, including the improvement of legal norms, the development of cooperative structures, and the establishment of effective systems of state support and risk management. These mechanisms provide enterprises with stability and predictability, enabling them to implement long-term strategies and attract investment. At the same time, technological mechanisms are analyzed as the driving force of modernization, encompassing digitalization, automation, precision agriculture, biotechnology, and environmentally oriented innovations. The integration of smart technologies into production and management processes allows enterprises to optimize resource use, reduce costs, enhance product quality, and respond more flexibly to market fluctuations. The article emphasizes the importance of combining institutional and technological approaches, as their synergy ensures not only the resilience of enterprises to external shocks but also their ability to generate added value and compete successfully in global markets. Special attention is given to the role of sustainable development principles, since ecological responsibility and social orientation are becoming decisive factors in consumer preferences and international trade standards. The findings highlight that competitiveness in agriculture is increasingly determined by the capacity to innovate, cooperate, and strategically align with both national policies and global trends. Consequently, institutional and technological mechanisms are presented as complementary instruments that jointly shape the trajectory of agricultural enterprises, enabling them to transform challenges of a changing market environment into opportunities for growth and long-term success.

Ключові слова: конкурентоспроможність, агропідприємство, інституційні механізми, конкурентні переваги, інноваційні технології.

Key words: competitiveness, agribusiness, institutional mechanisms, competitive advantages, innovative technologies.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Проблема підвищення конкурентоспроможності аграрних підприємств постає як одна з ключових у сучасних умовах глобалізації та постійних трансформацій ринкового середовища. Аграрний сектор, будучи стратегічно важливим для економіки країни, стикається з низкою викликів, серед яких нестабільність цін на продукцію, зміни у світовій кон'юктурі, посилення конкуренції з боку міжнародних виробників, кліматичні ризики та обмеженість фінансових ресурсів. У цих умовах традиційні підходи до організації виробництва та управління вже не забезпечують належного рівня ефективності, що зумовлює потребу у пошуку нових інституційних та технологічних механізмів, здатних забезпечити стійкий розвиток і адаптацію підприємств до мінливих умов.

Загальна постановка проблеми полягає у необхідності створення комплексної системи інструментів, яка б поєднувала інституційні засоби регулювання та підтримки з інноваційними технологічними рішеннями, спрямованими на оптимізацію виробничих процесів, підвищення продуктивності та забезпечення екологічної стійкості. Важливим є також формування сприятливого інституційного середовища, що включає ефективну державну політику, розвиток кооперації та кластерних об'єднань, удосконалення фінансових і страхових механізмів, які дозволяють аграрним підприємствам знижувати ризики та залучати інвестиції.

Зв'язок цієї проблеми з науковими завданнями полягає у необхідності розробки теоретичних моделей та методологічних підходів до оцінки конкурентоспроможності, визначення ефективності інституційних і технологічних механізмів, а також пошуку оптимальних стратегій їх інтеграції у практику. З практичної точки зору вирі-

шення проблеми спрямоване на забезпечення стабільного функціонування аграрних підприємств, їх здатності швидко реагувати на ринкові зміни, впроваджувати інновації та відповідати сучасним вимогам споживачів і міжнародних стандартів. Таким чином, дослідження інституційних та технологічних механізмів підвищення конкурентоспроможності аграрних підприємств має подвійне значення: воно не лише розширює наукове розуміння процесів у сфері агробізнесу, але й формує практичні рекомендації для забезпечення довгострокового розвитку та зміцнення позицій аграрного сектору в умовах мінливого ринкового середовища.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Проблематика конкурентоспроможності традиційно перебуває у центрі уваги як зарубіжних, так і українських науковців. Багато видатних представників сучасної економічної теорії у своїх фундаментальних працях приділяли значну увагу питанням конкуренції підприємств, формуванню їхніх конкурентних переваг та визначенню чинників конкурентоспроможності. Серед них — А. Сміт, Д. Рікардо, А. Маршалл, Й. Шумпетер та Дж. Кейнс. В українському науковому середовищі особливого поширення набули концепції Гарвардської школи бізнесу, зокрема ідеї її найвідомішого представника М. Портера. Йдеться про такі ключові положення, як теорія конкурентних переваг, концепція економічних кластерів, класифікація конкурентних стратегій та модель п'яти сил конкуренції, що визначає привабливість галузі.

Наукові праці М. М. Ігнатенка, А. Ю. Леваєвої, А. О. Астаф'єва, О. Г. Розовика присвячені дослідженню проблем управління конкурентоспроможністю аграрних підприємств України в умовах війни. У їхніх роботах розглядаються механізми, які можуть допомогти підприємствам зберегти та підвищити конкурентні позиції. Автори наголошують на необхідності формування гнучких бізнес-моделей, здатних швидко адаптуватися до змін середовища, а також на важливості використання альтернативних логістичних маршрутів і залучення міжнародної підтримки [1]. Наукові статті Н. І. Строченка та О. М. Ковальової присвячені дослідженню сутності конкурентоспроможності аграрних підприємств та визначенню напрямів її зміцнення. Автори аналізують, як постійні зміни у зовнішньому середовищі та нові чинники впливають на діяльність аграрних підприємств, підкреслюючи актуальність пошуку ефективних шляхів підвищення їх конкурентних переваг [2].

Дослідження М. В. Зось-Кіора та С. О. Каложного присвячені проблемам удосконалення системи управління конкурентоспроможністю аграрних підприємств. У їхніх роботах аналізуються ключові фактори, що впливають на конкурентоспроможність, та пропонуються підходи до її зміцнення через оптимізацію управлінських процесів, впровадження інновацій та стратегічне планування. Основна увага приділяється створенню комплексної системи управління, яка забезпечує стійкий розвиток аграрних підприємств і підвищує їхні позиції на внутрішньому та зовнішньому ринках [3]. К. С. Токар свої роботи присвячує цінці конкурентоспроможності аграрних підприємств Вінницького регіону в контексті сталого розвитку. У роботі розглядаються особливості функціонування аграрного сектору регіону, визначаються ключові проблеми та можливості для підвищення ефективності діяльності. Основна увага приділяється пошуку збалансованих управлінських рішень, які дозволяють одночасно забезпечувати економічну результативність, соціальну відповідальність та екологічну безпеку [4].

Проте не дивлячись на вагомий внесок зарубіжних та вітчизняних науковців, питання підвищення конкурентоспроможності аграрних підприємств в умовах ринкового мінливого середовища потребують подальших досліджень.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ (ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ)

Метою статті є обґрунтування та систематизація інституційних і технологічних механізмів, що здатні забезпечити підвищення конкурентоспроможності аграрних підприємств в умовах мінливого ринкового середовища. Завдання дослідження полягає у визначенні ключових чинників, які впливають на формування конкурентоспроможності аграрних підприємств, аналізі сучасних тенденцій розвитку аграрного сектору та окресленні можливостей інтеграції інноваційних технологій у виробничі та управлінські процеси. Особлива увага приділяється виявленню ролі інституційних інструментів державної політики, фінансової підтримки та коопераційних форм організації бізнесу, а також оцінці ефективності технологічних рішень, що сприяють оптимізації ресурсного використання, підвищенню продуктивності та екологічній стійкості виробництва.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

У сучасних умовах динамічного та непередбачуваного ринкового середовища аграрні підприємства стикаються з посиленням конкуренції, зро-

Таблиця 1. SWOT-аналіз аграрного сектору в Україні

S (Strengths) – Сильні сторони	W (Weaknesses) – Слабкі сторони
Висока частка аграрного сектору в економіці України, що формує стратегічну важливість галузі та підтримку на державному і міжнародному рівнях	Значні втрати інфраструктури, земельних ресурсів, техніки та складських потужностей унаслідок бойових дій
Здатність аграрних підприємств швидко адаптуватися до кризових умов і перебудовувати логістичні та виробничі процеси	Зростання виробничих ризиків через замінування полів, руйнування меліоративних систем і транспортних шляхів
Високий природно-кліматичний потенціал, сприятливий для виробництва широкої номенклатури агропродукції	Дефіцит кваліфікованих кадрів через мобілізацію, міграцію та зміну структури зайнятості
Потужний експортний досвід та репутація України як важливого постачальника продовольства на світові ринки	Підвищена собівартість виробництва через подорожчання пального, добрив і логістики
Активна міжнародна підтримка, включно з грантами, кредитними програмами та гуманітарними ініціативами для агросектору	Нестабільність внутрішнього ринку, обмежений доступ до фінансових ресурсів і дорогі кредити
O (Opportunities) – Можливості	T (Threats) – Загрози
Розширення співпраці з ЄС та інтеграція у європейські ринки через прискорення гармонізації стандартів та регламентів	Регулярні руйнування інфраструктури, блокади портів та залежність від нестабільних альтернативних експортних маршрутів
Залучення міжнародних інвестицій у відновлення та модернізацію агровиробництва після війни	Високі логістичні ризики, зростання вартості транспортування та невизначеність щодо безпеки ланцюгів поставок
Масштабне впровадження цифрових технологій, точного землеробства та дронів, що компенсує нестачу робочої сили	Нестача коштів на модернізацію та оновлення техніки через економічну нестабільність і обмежений доступ до фінансування
Зростання глобального попиту на українське зерно та інші види сільськогосподарської продукції через роль України у світовій продовольчій безпеці	Поглиблення кліматичних ризиків та можливі екологічні наслідки війни — деградація ґрунтів, забруднення територій
Можливість розбудови нової логістичної інфраструктури та переформатування ринку після завершення війни	Ризики ескалації війни, що створюють невизначеність для довгострокового планування та інвестування

Джерело: сформовано на основі [5, 13].

станням вимог до якості продукції та необхідністю оперативної адаптації до технологічних і структурних змін. Глобалізація, цифровізація економіки, кліматичні виклики та нестабільність факторних ринків формують нові умови господарювання, в яких традиційні підходи до організації агровиробництва вже не забезпечують достатнього рівня ефективності та конкурентоспроможності. За таких обставин особливої ваги набуває пошук і впровадження дієвих інституційних та технологічних механізмів, здатних забезпечити стабільний розвиток підприємств і зміцнити їхні ринкові позиції.

Ринкове середовище, у якому сьогодні функціонують аграрні підприємства України, характеризується комплексом взаємопов'язаних економічних, інституційних, безпекових та технологічних факторів, що істотно відрізняють його від умов господарювання в інших державах. Війна стала визначальним чинником, який радикально трансформував структуру ризиків і можливостей для агросектору, водночас посилюючи значення галузі для національної та глобальної продовольчої безпеки (табл. 1).

Однією з ключових рис сучасного ринкового середовища України є

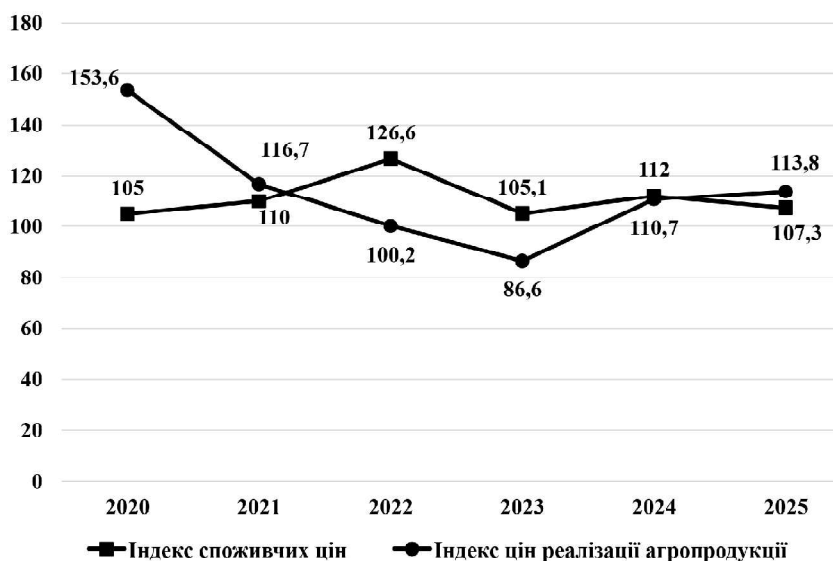

Рис. 1. Індекс споживчих цін та індекс цін реалізації агропродукції в Україні за 2020–2025 роки, %

Джерело: сформовано на основі [6–7].

Рис. 2. Механізми підвищення конкурентоспроможності аграрних підприємств

Джерело: сформовано на основі [8, 13].

серйозні інфраструктурні обмеження. Руйнування логістичних шляхів, портів, елеваторів і складських комплексів унаслідок бойових дій, а також замінування значної частини земельних угідь ускладнюють виробництво, зберігання та транспортування продукції. Наявність нестабільних логістичних маршрутів, зокрема через західні кордони та дунайські порти, формує нову конфігурацію торговельної активності, яка потребує від підприємств гнучкого стратегічного планування.

Фінансове середовище також є складним: підприємства стикаються з обмеженим доступом до кредитування, високими ставками та дефіцитом інвестиційних ресурсів. Інфляція та постійні коливання цін на аграрну продукцію ускладнюють довгострокове планування, змушуючи виробників працювати в умовах підвищеної невизначеності (рис. 1). Водночас аграрний сектор отримує значну міжнародну підтримку у вигляді грантів, пільгових позик і технічної допомоги, що створює певні компенсаторні механізми і нові можливості для відновлення та модернізації [6].

Технологічні тенденції в Україні розвиваються нерівномірно, але війна, парадоксальним чином, прискорила інноваційну модернізацію підприємств. Зменшення доступної робочої сили, підвищення ризиків для персоналу та потреба в оптимізації витрат сприяли швидкому впровадженню систем точного землеробства, цифрових платформ моніторингу та автоматизованих рішень. Це робить технологічний розвиток одним із ключових інструментів збереження конкурентних переваг.

У політичному та інституційному вимірі ринкове середовище визначається активною транс-

формацією нормативної бази, спрямованою на гармонізацію з європейськими стандартами, розширення доступу до ринків ЄС та забезпечення стабільного функціонування агросектору в умовах війни. Регуляторні умови, хоча й змінюються досить швидко, загалом спрямовані на підтримку виробників, розвиток кооперації, спрощення процедур експорту та відновлення інфраструктури. Водночас ринкове середовище в Україні залишається надзвичайно конкурентним. Малий та середній бізнес змагається не лише між собою, а й із великими агрохолдингами, які мають ширші можливості для впровадження інновацій та диверсифікації ризиків. Додат-

ковий тиск створюють вимоги міжнародних партнерів щодо дотримання високих стандартів якості та безпеки продукції. Споживачі, зокрема європейські, дедалі більше орієнтуються на екологічність та прозорість походження продукції, що формує додаткові критерії конкурентоспроможності [7].

В таких мінливих умовах ринкового середовища для збереження ринкових позицій аграрним підприємствам необхідно впроваджувати інституційні та технологічні механізми підвищення конкурентоспроможності, які формують комплекс взаємопов'язаних умов, що забезпечують стабільне та ефективне функціонування підприємств. Серед інституційних механізмів ключову роль відіграє удосконалення нормативно-правового середовища, яке створює передбачувані правила для ведення бізнесу, спрощує доступ до ринків і мінімізує адміністративні бар'єри. Важливим є також формування ефективних інституцій підтримки агробізнесу, зокрема дорадчих служб, кооперативних об'єднань, страхових фондів та фінансово-кредитних установ, що забезпечують виробників інформацією, ресурсами та інфраструктурною підтримкою. Дієвим інструментом стає розвиток системи аграрного кредитування та державно-приватного партнерства, яке дозволяє залучати інвестиції до модернізації виробництва та логістики. Важливою умовою конкурентоспроможності є й інституційне забезпечення якості та безпеки продукції, що підсилює позиції виробників на внутрішньому й зовнішніх ринках через сертифікацію, стандартизацію та контроль за дотриманням технологічних норм (рис. 2).

Таблиця 2. Вплив інституційних та технологічних механізмів на конкурентоспроможність аграрних підприємств

Механізми	Вплив на конкурентоспроможність підприємств
Інституційні	
Удосконалення нормативно-правового середовища	Забезпечує передбачуваність ведення бізнесу, знижує адміністративні бар'єри, полегшує доступ до ринків
Формування інституцій підтримки агробізнесу	Підсилює інформаційну, фінансову та організаційну підтримку, сприяє кооперації та стійкості виробників
Розвиток аграрного кредитування та державно-приватного партнерства	Стимулює інвестиції в модернізацію, покращує доступ до фінансових ресурсів
Інституційне забезпечення якості та безпеки продукції	Підвищує довіру споживачів і партнерів, покращує позиції на внутрішніх та зовнішніх ринках
Технологічні	
Впровадження інноваційних агротехнологій	Підвищує врожайність, зменшує витрати ресурсів, покращує екологічну стійкість виробництва
Цифровізація управлінських процесів	Оптимізує управління, покращує точність планування та моніторинг виробництва
Модернізація матеріально-технічної бази	Знижує виробничі витрати, підвищує ефективність та якість виконання операцій
Застосування інтелектуальних систем управління	Забезпечує оперативність прийняття рішень, оптимізує використання ресурсів та знижує ризики

Джерело: сформовано на основі [10–12].

Поряд із цим вагоме значення мають технологічні механізми, спрямовані на оновлення та оптимізацію виробничих процесів. Першочерговим стає впровадження інноваційних агротехнологій, які дозволяють підвищити врожайність, зменшити витрати ресурсів та покращити екологічну стійкість виробництва. До них належать точне землеробство, адаптивні технології обробітку ґрунту, сучасні методи зрошення та біотехнології. Важливим є також цифровізація управлінських процесів, що охоплює застосування автоматизованих систем обліку, моніторингу стану полів, аналізу даних і прогнозування. Значний ефект забезпечує модернізація матеріально-технічної бази, яка включає оновлення машинно-тракторного парку, перехід до енергоощадного обладнання та впровадження сучасних ліній переробки. Не менш суттєвим технологічним інструментом є застосування інтелектуальних систем управління виробництвом, що дозволяють оптимізувати використання ресурсів, контролювати ризики та швидко реагувати на зміни ринкової кон'юнктури [9].

У поєднанні інституційні й технологічні механізми формують цілісний потенціал для стабільного розвитку аграрних підприємств, а також позитивно впливають на їх конкурентоспроможність (табл. 2).

Використання інституційних та технологічних механізмів створює комплексний позитивний ефект, що поступово й системно підвищує

рівень конкурентоспроможності аграрних підприємств. Інституційні механізми забезпечують стабільність і прогнозованість середовища, у якому діють виробники. Коли нормативно-правова база стає послідовною та прозорою, підприємства отримують можливість планувати свою діяльність на тривалу перспективу, зменшуючи ризики та витрати, пов'язані з регуляторною непередбачуваністю. Розвинені інституції підтримки, включаючи фінансові структури, дорадчі служби та кооперативні організації, посилюють спроможність аграрних підприємств ефективніше використовувати ресурси, отримувати доступ до знань, інвестицій і сучасних методів менеджменту. Завдяки цьому виробники підвищують якість продукції, посилюють ринкові позиції та здатність конкурувати як на внутрішньому, так і на зовнішніх ринках [14].

Технологічні механізми, у свою чергу, забезпечують безпосереднє оновлення виробничих процесів та інтенсифікацію діяльності. Впровадження інноваційних агротехнологій сприяє підвищенню продуктивності, економії ресурсів і адаптації до кліматичних змін, що дає змогу отримувати стабільно вищі врожаї та знижувати собівартість продукції. Цифровізація управління дозволяє контролювати стан посівів і техніки в реальному часі, оптимізувати планування та мінімізувати людські помилки, що підвищує оперативність і точність виробничих рішень. Оновлення матеріально-техніч-

ної бази та використання інтелектуальних систем управління формують додаткові переваги, пов'язані зі швидкістю виконання робіт, енергоощадністю й можливістю обробляти великі масиви даних для прийняття стратегічно більш обґрунтованих рішень.

Таким чином, узгоджене поєднання цих механізмів формує ефект синергії: інституційна підтримка створює умови для впровадження сучасних технологій, а технологічні інновації, у свою чергу, демонструють свою ефективність у стабільному й добре організованому інституційному середовищі. В результаті аграрні підприємства стають більш гнучкими, стійкими до ризиків і привабливими для інвесторів, що загалом підвищує їхню здатність успішно конкурувати в умовах динамічного ринку [15].

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Інституційні та технологічні механізми є взаємодоповнюючими складовими підвищення конкурентоспроможності аграрних підприємств у сучасному мінливому ринковому середовищі. Їх ефективне поєднання створює синергетичний ефект, який забезпечує не лише стійкість підприємств до зовнішніх викликів, але й формує основу для довгострокового розвитку та інтеграції у глобальні ринки. Інституційні інструменти, зокрема державна підтримка, розвиток кооперації та кластерних об'єднань, а також удосконалення фінансових і страхових механізмів, виступають фундаментом для стабільності та прогнозованості діяльності. Технологічні рішення, пов'язані з цифровізацією, автоматизацією, точним землеробством та екологічними інноваціями, забезпечують підвищення продуктивності, оптимізацію ресурсного використання та відповідність сучасним вимогам сталого розвитку.

Перспективи подальших розвідок у цьому напрямі полягають у поглибленому дослідженні моделей інтеграції інституційних та технологічних механізмів, розробці методик оцінки їх ефективності та визначенні оптимальних стратегій їх застосування у різних типах аграрних підприємств. Важливим завданням є також аналіз впливу глобальних тенденцій, таких як зміни клімату, цифрова трансформація та посилення екологічних стандартів, на формування конкурентних переваг у аграрному секторі. Подальші дослідження мають бути спрямовані на розробку практичних рекомендацій для підприємств щодо впровадження інноваційних технологій та використання інституційних

інструментів у комплексі, що дозволить забезпечити їхню адаптивність, стійкість та здатність до довгострокового розвитку в умовах постійних ринкових змін.

Література:

1. Ігнатенко М. М., Леваєва Л. Ю., Астаф'єв А. О., Розовик О. Г. Управління конкурентоспроможністю аграрних підприємств в умовах війни. *Агросвіт*. 2024. № 7. DOI: 10.32702/2306-6792.2024.7.23.
2. Строченко Н. І., Ковальова О. М. Конкурентоспроможність аграрних підприємств: сутність та напрямки зміцнення. *Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка*. 2024. № 19. DOI: <https://doi.org/10.32782/2708-0366/2024.-19.14>.
3. Зось-Кіор М.В., Калюжний С.О. Удосконалення системи управління конкурентоспроможністю аграрного підприємства. *Економіка та держава*. 2020. № 3. DOI: 10.32702/2306-6806.2020.3.23.
4. Токар К. С. Оцінка конкурентоспроможності аграрних підприємств Вінницького регіону в умовах сталого розвитку. *Економічний простір*. 2024. № 189. DOI: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/189-14>
5. Хаєцька О. П. Конкурентоспроможність аграрних підприємств в умовах інноваційного середовища. *Бізнес-навігатор*. 2022. № 2 (69). DOI: <https://doi.org/10.32847/business-navigator.69-15>
6. Індекс інфляції в Україні 2025. Мінфін. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/index/inflation/>
7. Індекс цін на сільськогосподарську продукцію. Мінфін. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/index/agoprice/>
8. Бойко В., Зарічний М. Інструменти підвищення конкурентоспроможності підприємств в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*. № 54. 2023. URL: <https://economyand-society.in.ua/index.php/journal/article/view/2754/2673>
9. Перегуда Ю. А. Засади забезпечення конкурентоспроможності з використанням потенціалу аграрного сектору економіки. *Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія "Економіка і менеджмент"*. 2022. № 1 (91). DOI: <https://doi.org/10.32782/bsnau.-2022.1.4>
10. Пугачевська К. Й., Данилко М. М., Хроменко Д. В. Управління конкурентоспроможністю підприємства в умовах нестабільності бізнес-середовища. *Бізнес-навігатор*. № 3 (70). 2022.

11. Zhylenko, K.M., Khalatur, S.M., Pavlenko, O.P. and Pavlenko, O.S. (2022), Formation of macroeconomic indicators under the influence of MICE-tourism. Academy review, vol. 2 (57), pp. 249—266. DOI: <https://doi.org/10.32342/2074-5354-2022-2-57-19>.

12. Khalatur S., Hrabchuk O., Vodolazska O., Babenko-Levada V., Pavlenko O. (2024). Financing the development of agricultural production in European countries: comparative analysis and experience for Ukraine. Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice, 2 (55), 199—212. <https://doi.org/10.55643/fcaptp.2.55.-2024.4347>

13. Khalatur S., Trokhymets O., Karamushka O. (2020). Conceptual basis of tax policy formation in the globalization conditions. Baltic Journal of Economic Studies, 6 (2), 81—92. URL: <http://baltijapublishing.lv/index.php/issue/article/view/793>

14. Hudym K., & Khalatur S. (2016). Systematisation and analysis of MNCs' models of conduct for entering the national agrarian markets. Economic Annals-XXI. 159 (5—6), 34—37. <https://doi.org/10.21003/ea.V159-07>

15. Khalatur S.M. (2017). Important provisions for the development of agriculture of Ukraine. Baltic Journal of Economic Studies. 3 (2), 147—154. DOI: <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2017-3-2-147-154>

References:

1. Ihnatenko, M.M., Levaieva, L.Yu., Astafiev, A.O. and Rozovyk, O.H. (2024), "Managing the competitiveness of agricultural enterprises in wartime", Ahrosvit, vol. 7. DOI: 10.32702/2306-6792.2024.7.23

2. Strochenko, N.I. and Kovalova, O.M. (2024), "Competitiveness of agricultural enterprises: essence and directions of strengthening", Tavriyskiy naukovyi visnyk. Seriya: Ekonomika, vol. 19. <https://doi.org/10.32782/2708-0366/2024.19.14>.

3. Zos-Kior, M.V. and Kaliuzhnyi, S.O. (2020), "Improving the competitiveness management system of an agricultural enterprise", Ekonomika ta derzhava, vol. 3. DOI: 10.32702/2306-6806.-2020.3.23.

4. Tokar, K.S. (2024), "Assessment of the competitiveness of agricultural enterprises in the Vinnytsia region in the context of sustainable development", Ekonomichnyi prostir, vol. 189. <https://doi.org/10.32782/2224-6282/189-14>.

5. Khaietska, O.P. (2022), "Competitiveness of agricultural enterprises in an innovative environment", Biznes-navihator, vol. 2 (69). <https://doi.org/10.32847/business-navigator.69-15>.

6. Minfin (2025), "Inflation index in Ukraine 2025", available at: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/index/inflation/> (Accessed 6 December 2025).

7. Minfin (2025), "Agricultural Product Price Index", available at: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/index/agroprice/> (Accessed 6 December 2025).

8. Boiko, V. and Zarichnyi, M. (2023), "Tools for increasing the competitiveness of enterprises under martial law", Ekonomika ta suspilstvo, vol. 54, available at: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2754/2673> (Accessed 7 December 2025).

9. Perehuda, Yu.A. (2022), "Principles of ensuring competitiveness by using the potential of the agricultural sector of the economy", Visnyk Sumskoho natsionalnoho aharnoho universytetu. Seriya: Ekonomika i menedzhment, vol. 1 (91). <https://doi.org/10.32782/bsnau.2022.1.4>.

10. Puhachevska, K.Y., Danylko, M.M. and Khromenko, D.V. (2022), "Managing the competitiveness of an enterprise in an unstable business environment", Biznes-navihator, vol. 3 (70).

11. Zhylenko, K.M., Khalatur, S.M., Pavlenko, O.P. and Pavlenko, O.S. (2022), "Formation of macroeconomic indicators under the influence of MICE-tourism", Academy review, vol. 2 (57), pp. 249—266. <https://doi.org/10.32342/2074-5354-2022-2-57-19>.

12. Khalatur, S., Hrabchuk, O., Vodolazska, O., Babenko-Levada, V. and Pavlenko, O. (2024), "Financing the development of agricultural production in European countries: comparative analysis and experience for Ukraine", Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice, vol. 2 (55), pp. 199—212. <https://doi.org/10.55643/fcaptp.2.55.2024.4347>

13. Khalatur, S., Trokhymets O. and Karamushka, O. (2020), "Conceptual basis of tax policy formation in the globalization conditions", Baltic Journal of Economic Studies, vol. 6 (2), pp. 81—92, available at: <http://baltijapublishing.lv/index.php/issue/article/view/793> (Accessed 05 December 2025).

14. Hudym, K. and Khalatur, S. (2016), "Systematisation and analysis of MNCs' models of conduct for entering the national agrarian markets", Economic Annals-XXI, vol. 159 (5—6), pp. 34—37. <https://doi.org/10.21003/ea.V159-07>

15. Khalatur, S.M. (2017), "Important provisions for the development of agriculture of Ukraine", Baltic Journal of Economic Studies, vol. 3 (2), pp. 147—154. <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2017-3-2-147-154>.

Стаття надійшла до редакції 08.12.2025 р.